

Marian Marek Drozdowski

Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk

W służbie Rzeczypospolitej

Album *Polonia Restituta* został wydany w 2018 roku przez Muzeum Niepodległości, dla uczczenia 100. rocznicy odzyskania Niepodległości i wielkich wydarzeń z nią związanych. Są to rocznice: powstania Sejmu Ustawodawczego i jego konstytucyjnych uchwał, konferencji pokojowej w Paryżu, traktatu wersalskiego z 28 czerwca 1919 roku i jego ratyfikacji przez Sejm 31 lipca, przyjazdu do Polski Armii gen. Józefa Hallera, zjednoczenia armii polskiej w Krakowie 10 października 1919 roku, zwycięskich i przegranych bitew na Kresach Wschodnich, zakończonych traktatem ryskim z 18 marca 1921 roku, kolejnych trzech powstań śląskich zwieńczonych wkroczeniem Wojsk Polskich 22 czerwca 1922 roku na Górny Śląsk przyznany Polsce. Nie zapomniano o mało znanym powstaniu sejneńskim z 23–28 sierpnia 1919 roku. Na marginesie należy zaznaczyć, że budowę Niepodległej rozpoczął Naczelnik Państwa, korzystając z pomocy gabinetów Daszyńskiego i Moraczewskiego, a przede wszystkim Paderewskiego, który uzyskał międzynarodowe uznanie dla państwowości polskiej. Dekrety Naczelnika umożliwiły demokratyczne wybory do Sejmu Ustawodawczego i samorządu miejskiego, zaś dekrety w sprawach socjalnych sparaliżowały demagogię ruchu komunistów, którzy wzorem bolszewików chcieli budować Polską Republikę Rad.

Interesujący jest w Albumie dział poświęcony konferencji pokojowej 18 stycznia 1919 – 21 stycznia 1920 roku. Od strony ikonograficznej wzbogacają go zbiory Fundacji Narodowej im. Romana Dmowskiego, ilustracje i teksty „Tygodnika Ilustrowanego”, fotografie Saryusza Wolskiego. Pasjonującym tekstem ze zbiorów Biblioteki Narodowej, przypominanym w albumie

jest „List otwarty do narodu angielskiego i amerykańskiego lwowskiego Komitetu Narodowego” z czerwca 1919. Jego autorzy wyrażali żal, że adresaci zbagatelizowali propozycje Komisji Jules’a Cambona dotyczące Gdańska, Warmii i Mazur oraz Górnego Śląska, Misji Noulensa w sprawie Śląska Cieszyńskiego, Misji Barthelemy’ego i Smitha w sprawie Galicji Wschodniej. List prostował fałszywe dane, zamieszczane w prasie amerykańskiej, dotyczące pogromów w Polsce (s. 50–53).

W dziale poświęconym Armii gen. J. Hallera znajdujemy wiele nieznanymi dotychczas dokumentów ikonograficznych m.in. o formowaniu tej Armii we Włoszech i jej transporcie z Francji do Polski. W Warszawie witał ją 27 kwietnia 1919 roku na Ratuszu Komitet Obywatelski, zorganizowany przez prezydenta stolicy Piotra Drzewieckiego. Po przyjeździe tej Armii i sukcesach podczas walk z bolszewikami na Kresach Północno-Wschodnich Naczelnik Państwa i Naczelnny Wódz J. Piłsudski zorganizował 10 października w Krakowie, przy sarkofagu T. Kościuszki Święto Zjednoczenia Armii Polskiej i jej rewii na Błoniach Krakowskich (s. 100–104).

Odrębny dział dokumentacji poświęcony jest w Albumie wojnie na wschodzie. Szkoda, że w jednym bloku umieszczono wojnę z Ukrainą o Galicję Wschodnią i Wołyń z wojną z bolszewikami na froncie litewsko-białoruskim, w tym, operację wileńską z kwietnia 1919 roku (s. 108–109).

Album przypominał podobizny wszystkich członków Rady Obrony Państwa w okresie obrony etnicznych ziem polskich przed ofensywą armii bolszewickich, poprzedzający jej powstanie Dzień Ochotnika zorganizowany przez sztab Armii Ochotniczej, której Inspektorem Generalnym był gen. J. Haller. Korzystając z „Tygodnika Ilustrowanego” autorzy Albumu pokazali Warszawę w dniach sierpniowej obrony 1920 roku (s. 130–136). Na koniec działu przedstawiono dokumentację ikonograficzną z rokowań pokojowych w Mińsku Litewskim i Rydze, kończąc prezentacją tekstu traktatu ryskiego z 18 marca 1921 roku (s. 143–148).

Dzięki zbiorom Narodowego Archiwum Cyfrowego, Muzeum Niepodległości i Biblioteki Narodowej Album prezentuje obficie powstania śląskie i ponadpartyjną akcję obrony praw Polski do Górnego Śląska. Koalicyjny charakter miał także Polski Komitet Plebiscytowy w Bytomiu, pracujący pod kierownictwem Wojciecha Korfantego – dyktatora III powstania śląskiego. Dzięki autorytetowi Korfantego udało się po

strajku górników w sierpniu 1920 roku wywalczyć powstanie Policji Plebiscytowej, usunąć z terenu Górnego Śląska szczególnie agresywne bojówki niemieckie, uzyskać amnestię dla powstańców i zapewnić powrót do normalnej pracy (s. 156). W organizowaniu pomocy dla polskich Ślązaków aktywną rolę odgrywał gen. J. Haller – przewodniczący Obywatelskiego Komitetu Wykonawczego Obrony Państwa i Związku Harcerstwa Polskiego. Na marginesie uwaga – szkoda, że w ikonografii i tekstach dotyczących walk niepodległościowych autorzy pominęli udział w nich harcerzy i sokołów. Ciekawie natomiast przedstawili uroczystość wkroczenia na Górny Śląsk wojsk polskich 22 czerwca 1922 roku, pod dowództwem gen. Stanisława Szeptyckiego (s. 178–182). Wielka szkoda, że autorzy Albumu zapomnieli o powstaniu wielkopolskim. Powstaniu sejneńskiemu z 23–28 sierpnia 1919 roku, któremu J. Piłsudski był przeciwny, troszcząc się o stan stosunków polsko-litewskich, autorzy Albumu za „Tygodnikiem Ilustrowanym” poświęcili specjalne miejsce, przypominając jego bohatera, poległego w walce ppor. Wacława Zawadzkiego i entuzjastyczne powitanie w Sejnach 13 września 1919 roku, przez dzieci J. Piłsudskiego (s. 184–185).

Ciekawe są mapy Polski z początku lat dwudziestych ubiegłego stulecia, w tym mapa z nowojorskiego „Kuriera Narodowego” z 1921 roku, która w imię poprawności politycznej Kresy Wschodnie traktowała jak ziemie okupowane przez polskie wojska (s. 190).

Bogato w recenzowanym Albumie prezentowane są zbiory Muzeum Niepodległości: broń, plakiety z brązu, odznaczenia i odznaki pamiątkowe, medale i krzyże, a także rzeźby i medaliony. Wśród barwnych plakatów wojennych wyróżniają się dzieła: Felicjana Szczęsnego-Kowarskiego (*Do broni*), Zygmunta Kamińskiego (*Do broni! Ojczyzna was wzywa*), Kamila Mackiewicza (*Hej, kto Polak na bagnety i Śmierć lub zwycięstwo*). W sztuce dominuje znany cykl Wojciecha Kossaka, a w nim tryptyk *Wizja Wojska Polskiego* i portrety J. Piłsudskiego i K. Sosnkowskiego.

Autorami koncepcji Albumu, wyboru dokumentów, głównie ikonograficznych, opracowania ilustracji i podpisów są: Jan Engelgard i Tadeusz Skoczek. Wprowadzenie i redakcja to dzieło Tadeusza Skoczka – autora wielu interesujących albumów, poświęconych wybitnym rodakom. Tłumaczenia na język angielski dokonał Guy Russel Torr.

Album – moim zdaniem – powinien wzbogacić biblioteki wojskowe i szkolne. Nadaje się na żołnierskie i szkolne nagrody, a świat mediów po-

winien go wykorzystać w 100. rocznicę traktatu wersalskiego, podczas kolejnych rocznic powstań śląskich i w 100. rocznicę zwycięskiej bitwy warszawskiej.

Marian Marek Drozdowski

Polonia Restituta 1919–1921, Album pod redakcją Tadeusza Skoczka, Muzeum Niepodległości w Warszawie, Prowincjonalna Oficyna Wydawnicza, Warszawa–Proszówki 2018, ss. 248.